

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Marie Součkové a soudců JUDr. Jaroslava Vlašína a JUDr. Milana Kamlacha v právní věci žalobce **A. S. s. r. o.**, zastoupeného JUDr. Ing. Danielem Srncem, advokátem se sídlem Na Poříčí 1071/17, Praha 1, proti žalované **České správě sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 25, Praha 5, o žalobě proti rozhodnutí žalované ze dne 16. 11. 2004, čj. 332-6003-801-3.11.2004/Ve, vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 12 Cad 5/2005, o kasační stížnosti žalované proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 19. 9. 2005, č. j. 12 Cad 5/2005 - 27,

t a k t o :

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 19. 9. 2005, č. j. 12 Cad 5/2005 - 27, **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Rozhodnutím žalované ze dne 16. 11. 2004, čj. 332-6003-801-3.11.2004/Ve, bylo zamítnuto odvolání žalobce a potvrzen platební výměr Pražské správy sociálního zabezpečení ze dne 17. 9. 2004, čj. 816/2282/04, jímž byla žalobci, na základě u něj provedené kontroly, uložena povinnost zaplatit na nedoplatku pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti za období od 1. 10. 2002 do 31. 7. 2004 částku ve výši 1 657 006 Kč a penále z tohoto dlužného pojistného ve výši 652 320 Kč vypočteného ke dni vyhotovení platebního výměru, tedy celkově 2 309 326 Kč. Žalobce podle žalované nezahrnul do vyměřovacího základu pro odvod pojistného příjmy zúčtované v souvislosti s výkonem zaměstnání a v souvislosti se zaměstnáním čtyřem francouzským státním občanům, kteří u něj byli zaměstnáni na základě pracovních smluv uzavřených podle francouzského práva s místem výkonu práce v Praze. Podle žalované těmito osobám jejich zaměstnání zakládá povinnou účast na nemocenském pojištění v České republice z důvodu výkonu pracovní činnosti v České republice. Žalovaná dále uvedla, že na základě čl. 3 § 1 Všeobecné úmluvy

o sociální bezpečnosti č. 215/1949 Sb., ve znění dodatkové úmluvy č. 68/1970 Sb. (dále jen „Úmluva“) uzavřené mezi Československem a Francií, platí, že čeští nebo francouzští státní občané zaměstnaní v jednom ze smluvních států podléhají zákonodárství platnému v místě jejich zaměstnání. Pokud francouzští občané vykonávají výdělečnou činnost na území České republiky, podléhají českým právním předpisům o sociálním zabezpečení stejně jako čeští občané a jsou tedy účastni nemocenského pojištění v České republice. S ohledem na čl. 10 Ústavy a Úmluvu, nelze na smluvní pracovněprávní vztah řídící se francouzským právem, vztahovat § 5 písm. b) zákona č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců (dále jen „zákon o nemocenském pojištění“), ve znění účinném do 31. 12. 2003, neboť Úmluva je v podmínkách čl. 10 Ústavy přednostně aplikovatelná. Nepřichází proto v úvahu použití § 5 písm. b) zákona o nemocenském pojištění, kdy čl. 3 § 1 Úmluvy přímo zakládá povinnost účasti na systému sociálního zabezpečení v České republice pro francouzské státní občany zaměstnané v České republice. Uzavřela, že i s ohledem na účel Úmluvy se při aplikaci českého zákona o nemocenském pojištění podle čl. 1 § 1 a čl. 3 § 1 Úmluvy neuplatní § 5 písm. b) zákona o nemocenském pojištění ve znění účinném do 31. 12. 2003, a to z důvodů požadavku stejného zacházení s českými a francouzskými občany. Žalovaná sdělila, že postupovala s ohledem na čl. 1 odst. 2 Ústavy, kdy by při aplikaci § 5 písm. b) zákona o nemocenském pojištění došlo k potlačení významu mezinárodních smluv a Úmluvy samotné. Změna v právní úpravě zákona o nemocenském pojištění provedená s účinností ke dni 1. 1. 2004 zákonem č. 424/2003 Sb., reaguje na to, že pojistná povinnost a účast na pojištění může být upravena mezinárodní smlouvou, tato však nestanovuje vznik pojistné povinnosti dnem jeho účinnosti.

Rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 19. 9. 2005, č. j. 12 Cad 5/2005 - 27, bylo zrušeno rozhodnutí žalované ze dne 16. 11. 2004, čj. 332-6003-801-3.11.200/Ve, i rozhodnutí Pražské správy sociálního zabezpečení ze dne 17. 9. 2004, čj. 816/2282/04, a věc vrácena žalované k dalšímu řízení. Soud přisvědčil názoru žalobce, že správní orgány pochybily nesprávnou aplikací Úmluvy a zákona o nemocenském pojištění, kdy podle žalobce Úmluva odkazuje na právní řád místa zaměstnání jako celek, tudíž včetně zákona o nemocenském pojištění i jeho § 5 upravujícího vynětí z pojištění. Vynětí je podle něj upraveno zákonem, na jehož použití odkazuje samotná Úmluva, podle něhož francouzští státní občané, kteří nemají trvalý pobyt na území České republiky, jsou zaměstnaní na základě pracovních smluv uzavřených podle francouzského práva s místem výkonu práce v Praze, nebyli ze zákona účastni na nemocenském pojištění a nebyli tak, stejně jako žalobce, poplatníky příslušného pojistného.

Podle soudu čl. 1 § 1 Úmluvy jednoznačně stanovuje požadavek rovného zacházení s československými a francouzskými státními občany, přičemž podle čl. 3 § 1 Úmluvy tito občané, zaměstnaní v jednom ze smluvních států, se řídí právním řádem tohoto státu. Soud přihlédl ke znění § 5 písm. b) zákona o nemocenském pojištění ve znění do 31. 12. 2003, podle něhož jsou z pojištění podle tohoto zákona vyňati cizí státní občané, kteří nemají trvalý pobyt na území České republiky a kteří jsou v České republice činní pro zaměstnavatele, kteří požívají diplomatických výsad a imunit, pokud mohou být účastni nemocenského pojištění v jiném státě, nebo pro zaměstnavatele v pracovněprávním vztahu uzavřeném podle cizích právních předpisů. Soud uzavřel, že jestliže Úmluva nestanoví nic jiného, pokud jde o vynětí z pojištění podle § 5 písm. b) zákona o nemocenském pojištění a všichni čtyři francouzští státní občané byli v pracovněprávním vztahu uzavřeném podle cizích právních předpisů a neměli na území České republiky trvalý pobyt, pak tito v rozhodném období byli, s ohledem na splnění podmínek § 5 písm. b) zákona o nemocenském pojištění, vyňati z pojištění podle zákona o nemocenském pojištění.

Včasnou kasační stížnost podala žalovaná (dále jen „stěžovatelka“) pro nezákonnost z důvodu nesprávného posouzení právní otázky soudem v předcházejícím řízení. Stěžovatelka namítla, že s ohledem na znění čl. 3 § 1 Úmluvy je třeba na zaměstnance, francouzské státní občany, vykonávající výdělečnou činnost na území České republiky, pohlížet jako na zaměstnance, české státní občany, kteří podléhají českým právním předpisům o sociálním zabezpečení a jsou účastni nemocenského pojištění v České republice, a to s ohledem na čl. 10 Ústavy a čl. 1 § 1 ve spojení s čl. 3 § 1 Úmluvy, kdy je vyloučeno jejich vynětí z pojištění podle § 5 písm. b) zákona o nemocenském pojištění, které u cizího státního občana mohlo vzniknout na základě mezinárodní smlouvy. Konstatovala, že pokud francouzští občané zaměstnaní na území České republiky podléhají stejným právním předpisům jako čeští občané, nelze aplikovat § 5 písm. b) zákona o nemocenském pojištění, neboť Úmluva jim zajišťuje rovné postavení a zacházení. Proto mohou být francouzští občané vyňati z pojištění jen za stejných podmínek jako čeští občané. Daný pracovněprávní vztah, řídící se cizími právními předpisy, nepodléhá rozsahu § 5 písm. b) zákona o nemocenském pojištění, neboť tyto osoby s ohledem na Úmluvu nelze považovat za cizince. V opačném případě by se jednalo o postup, který je v rozporu s čl. 1 odst. 2 Ústavy a přijatými mezinárodněprávními závazky České republiky. Dále stěžovatelka poukázala na skutečnost, že žalobce nedoložil, že by hradil pojistné za své zaměstnance ve Francii a ani ne žádal o udělení výjimky z příslušnosti k českým právním předpisům. Podotkla, že od 1. 5. 2004 mezinárodní smlouvy s věcnou působností v oblasti sociálního zabezpečení byly, ve vztahu ke členským státům Evropské unie, aplikačně nahrazeny právními předpisy komunitárního práva. Na závěr stěžovatelka doložila judikaturu soudů v obdobných věcech, v nichž jí soudy daly zapravdu. S ohledem na tyto skutečnosti stěžovatelka navrhla, aby rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 19. 9. 2005, č. j. 12 Cad 5/2005 - 27, byl zrušen a věc vrácena tomuto soudu k dalšímu řízení.

Žalobce ve vyjádření ke kasační stížnosti označil její znění za účelové, vycházející z nesprávného právního výkladu a právně nepodložené, a plně se ztotožnil se závěry a právním hodnocením soudu. Uvedl, že pokud je na základě aplikace Úmluvy odkazováno na použití právního řádu místa výkonu zaměstnání jako celku, je třeba, s ohledem na kolizní charakter norem obsažených v Úmluvě, aplikovat jako celek zákon o nemocenském pojištění nevyjímaje při tom jeho § 5 upravující vynětí z pojištění. Na vynětí totiž odkazuje i Úmluva, přičemž toto vynětí se vztahuje na francouzské státní občany nemající trvalý pobyt v České republice a zaměstnané na základě pracovních smluv řídících se francouzským právem s místem výkonu práce v Praze, kteří ze zákona nebyli účastni nemocenského pojištění, čímž současně nebyli poplatníky pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Uvedl, že takto vždy aplikoval Úmluvu, která odkazovala na vnitrostátní zákonodárství, včetně všech případných jeho výjimek, které jsou jeho nedílnou součástí. Za nesprávný označil právní názor stěžovatelky, podle níž může nemocenské pojištění cizího státního občana v pracovním vztahu uzavřeném podle cizích právních předpisů vzniknout i na základě mezinárodní smlouvy. Neshledal žádný zákonný důvod a oporu pro neaplikovatelnost § 5 písm. b) zákona o nemocenském pojištění na posuzované případy zaměstnanců - francouzských státních občanů. Z těchto důvodů navrhl, aby kasační stížnost byla jako nedůvodná zamítnuta.

Kasační stížnost je podle § 102 a násl. s. ř. s. přípustná a stěžovatelka v ní namítá důvody podle § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. Jejím rozsahem a důvody je Nejvyšší správní soud podle § 109 odst. 2 a 3 s. ř. s. vázán. Nevyšší správní soud přitom neshledal vady podle § 109 odst. 3 s. ř. s., k nimž by musel přihlídnout z úřední povinnosti.

Kasační stížnost je důvodná.

Stěžovatelka uplatnila důvod kasační stížnosti uvedený v § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s., podle něhož lze kasační stížnost podat z důvodu nesprávného posouzení právní otázky soudem v předcházejícím řízení. Nesprávné posouzení právní otázky spočívá v tom, že je na správně zjištěný skutkový stav aplikována nesprávná právní norma, popřípadě je aplikována správná právní norma, která je však nesprávně vyložena. Jedinou námitkou stěžovatelky je pochybení soudu, který v daném případě aplikoval celý zákon o nemocenském pojištění včetně jeho § 5 písm. b) ve znění účinném do 31. 12. 2003, upravující institut vyloučení z pojištění, přičemž neseznal naplnění podmínek čl. 10 Ústavy pro přednostní aplikaci Úmluvy.

Ačkoli nebylo v řízení před soudem účastníky namítáno a nebyla jimi vznesena pochybnosti ohledně skutečnosti, zda je Úmluva platnou a účinnou součástí vnitrostátního právního řádu, Nejvyšší správní soud si dovoluje podat stručný ústavněprávní náhled na tuto problematiku. Úmluva, neboli Úmluva o sociální bezpečnosti s Dodatkovou dohodou, Zvláštním a závěrečným protokolem mezi republikou Československou a republikou Francouzskou, podepsaná v Paříži dne 12. 10. 1948, vyhlášená pod č. 215/1949 Sb., byla ratifikována prezidentem republiky dne 15. 2. 1949 a účinnosti nabyla dne 1. 7. 1949. Tato smlouva, jejímž původním účastníkem bylo Československo, byla jednou z těch, které Česká republika převzala spolu s právy a závazky, jež pro Českou a Slovenskou federativní republiku vyplývaly z mezinárodního práva (podle čl. 5 odst. 2 ústavního zákona ČNR č. 4/1993 Sb.). Jde o tzv. prezidentskou mezinárodní smlouvu, kterou je Česká republika vázána, jejímž předmětem nejsou lidská práva a základní svobody. Sama o sobě tedy nemůže být považována za bezprostředně závaznou a mající přednost před zákonem. Před novelou Ústavy (do 31. 5. 2002) tomu bránilo její věcné zaměření a věcný rozsah působnosti, tj. že předmětem její úpravy nejsou lidská práva a základní svobody. Článek 10 Ústavy tehdy spojoval bezprostřední závaznost mezinárodní smlouvy a její přednost před zákonem nejen se splněním podmínky vázanosti České republiky touto smlouvou, její ratifikace a vyhlášení, ale inkorporace přímo do vnitrostátního práva se týkala pouze takových mezinárodních smluv, které upravovaly lidská práva a základní svobody. Novela Ústavy sice rozšířila okruh mezinárodních smluv, jež jsou součástí vnitrostátního právního řádu, i mimo rámec těch, které se týkají lidských práv a základních svobod, avšak podmínila tyto účinky navíc souhlasem Parlamentu podle podmínek novelizovaného čl. 10 Ústavy.

Úmluva Parlamentem schválena nebyla a její postavení jako pramene práva, je proto podmíněno zákonným odkazem, což znamená, že ji lze přímo aplikovat, pouze existuje-li zákon, který jí takový právní status přiznává. Nejvyšší správní soud má za to, že právě takovým zákonem je *zákon č. 100/1932 Sb., o vnitrostátní účinnosti mezinárodních smluv o sociálním pojištění*. Jeho § 1 říká, že ustanovení mezinárodních smluv o sociálním pojištění, vyhlášených ve Sbírce zákonů a nařízení, mají po dobu své mezinárodní účinnosti též účinnost vnitrostátní. Úmluva mimo jiné určuje, jakým zákonným předpisům o sociálním zabezpečení českoslovenští nebo francouzští státní občané podléhají a za jakých podmínek požívají jejich výhod, obsahuje tedy ustanovení o sociálním pojištění, jak o něm hovoří § 1 zákona č. 100/1932 Sb. Rovněž splňuje podmínku publikace ve Sbírce zákonů a jelikož nebyla dosud zrušena ani nahrazena jinou, trvá i její mezinárodní účinnost. Z toho je třeba dovodit vnitrostátní účinnost ustanovení v ní obsažených. Pravidla obsažená v Úmluvě jsou aplikovatelná přímo a mají přednost před zákonem, který stanoví něco jiného.

Nejvyšší správní soud dospěl k závěru, že soud prvního stupně pochybil při výkladu Úmluvy a zákona o nemocenském pojištění a jeho následné aplikaci, a to s přihlédnutím k jejím čl. 1 § 1 a čl. 3 § 1, ve spojení s čl. 1 odst. 2 a čl. 10 Ústavy, čímž nesprávně posoudil právní otázku aplikovatelnosti § 5 písm. b) zákona o nemocenském pojištění, ve znění účinném do 31. 12. 2003, která měla za následek vydání nezákonného rozsudku. Podle čl. 3 § 1 Úmluvy, mající kolizní charakter s hraničním určovatelem *lex loci labori*, pro francouzské státní občany s místem zaměstnání v České republice je tak rozhodným právem právo české, jehož součástí je právě na základě odkazu pojatého do zákona č. 100/1932 Sb. tato Úmluva samotná, která je současně přednostně aplikovatelná v ústavněprávních podmínkách čl. 10 Ústavy. Nejvyšší správní soud se ztotožnil s právním názorem stěžovatelky, podle něhož je při přihlédnutí k požadavkům čl. 1 § 1 a čl. 3 § 1 Úmluvy pro účely sociálního zabezpečení třeba nahlížet na francouzského státního občana, vykonávajícího činnost ze závislého pracovního poměru založenému pracovní smlouvou, uzavřenou a řídicí se francouzským právem, se sjednaným místem výkonu výdělečné činnosti v České republice, bez trvalého pobytu na území České republiky, jako na občana českého. Na základě shora zmíněných ustanovení Úmluvy přestává být takový pracovník pro český právní řád cizím státním občanem a tudíž na něj nelze aplikovat ta ustanovení právních předpisů s osobní působností vztahující se k cizím státním občanům. Na české občany, s ohledem na návětí § 5 písm. b) zákona o nemocenském pojištění ve znění účinném do 31. 12. 2003, se toto ustanovení a institut vynětí z pojištění nevztahuje, neboť nesplňují první uvedenou zákonnou podmínku, kterou je cizí státní občanství. Úmluva tak nastrojuje fikci českého státního občanství i na osoby, které jej nemají, a to právě s ohledem na její čl. 3 § 1 a čl. 1 § 1. V tomto ohledu Úmluva stanoví něco jiného než zákon, neboť na jejím základě nepřichází v úvahu aplikace § 5 písm. b) zákona o nemocenském pojištění ve znění účinném do 31. 12. 2003, čímž je dána povinnost její přednostní aplikace podle čl. 10 Ústavy před rozdílnou vnitrostátní úpravou, která by shora uvedenou kategorii cizích státních občanů z účasti na pojištění vyjímala. Opačný přístup, na jehož základě by došlo, i bez ohledu na znění mezinárodních smluv, k vynětí cizinců z pojištění, by znamenala popření smyslu a účelu mezinárodních smluv s podobným věcným rozsahem působnosti.

Ke stejným právním závěrům dospěl Nejvyšší správní soud ve svém rozsudku ze dne 30. 3. 2006, č. j. 4 Ads 9/2005 - 62, publikovaném pod č. 941/2006 Sb. NSS. V tomto rozhodnutí Nejvyšší správní soud dospěl k závěru, že Úmluva byla do 1. 5. 2004 součástí českého právního řádu, přičemž francouzští státní občané, kteří neměli v České republice trvalý pobyt a byli činní v České republice pro zaměstnavatele v pracovněprávním vztahu uzavřeném podle cizích právních předpisů, byli účastni na pojištění podle zákona o nemocenském pojištění ve znění do 31. 12. 2003. Na tuto kategorii zaměstnanců se však nevztahovalo ustanovení § 5 písm. b) tohoto zákona, neboť francouzští státní občané podléhali zákonným předpisům o sociálním zabezpečení platným v České republice a požívali jejich výhod za stejných podmínek jako čeští státní občané.

Nejvyšší správní soud uzavírá, že s ohledem na přednostní aplikaci Úmluvy došlo k vyloučení aplikace § 5 písm. b) zákona o nemocenském pojištění, ve znění do 31. 12. 2003, kdy je třeba na francouzské státní občany nemající trvalý pobyt na území České republiky, kteří na jejím území jsou činní pro zaměstnavatele v pracovněprávním vztahu uzavřeném podle francouzského práva, nahlížet jako na občany české a jsou tedy též účastni na pojištění ve smyslu zákona o nemocenském pojištění. Tato skutečnost pak přímo založila povinnost žalobce odvádět za tyto své zaměstnance stanovené pojistné a za dobu prodlení i zaplatit penále ve stanovené výši.

Nejvyšší správní soud dospěl ze všech shora uvedených důvodů k závěru, že Městský soud v Praze nesprávně posoudil právní otázku, a proto kasační stížností napadený rozsudek podle § 110 odst. 1 s. ř. s. zrušil. Věc současně vrátil Městskému soudu v Praze k dalšímu řízení, v němž je tento soud podle odst. 3 téhož ustanovení vázán výše vysloveným právním názorem Nejvyššího správního soudu.

O náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti rozhodne podle § 110 odst. 2 s. ř. s. Městský soud v Praze v novém rozhodnutí.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 25. dubna 2007

JUDr. Marie Součková
předsedkyně senátu

